

2020-10-13

RS 393:2-2020

Fi2020/00647/K

Finansdepartementet

Yttrande över remiss Starkare kommuner - med kapacitet att klara välfärdsuppdraget

Region Västerbotten har beretts möjlighet att lämna svar på remissen av betänkandet "Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget" (SOU 2020:8).

Under de närmaste decennierna ställs kommunerna inför en rad utmaningar, bland annat till följd av den demografiska utvecklingen och den snabba urbaniseringstakten. För att kommunerna på lång sikt ska kunna möta samhällsutvecklingen krävs att de har en kapacitet som står i proportion till deras uppgifter.

Regeringen beslutade den 9 februari 2017 att tillkalla en parlamentariskt sammansatt kommitté för att utarbeta en strategi för att stärka kommunernas kapacitet att fullgöra sina uppgifter och hantera sina utmaningar. Kommittén gavs även i uppdrag att utreda förutsättningarna för att ge kommunerna generella möjligheter till avtalssamverkan. Kommittén antog namnet Kommunutredningen.

Kommittén har haft i uppgift att dels identifiera och analysera de utmaningar som väntas ha särskilt stor påverkan på kommunernas förmåga att klara av sina uppgifter, dels analysera och föreslå vilka av följande åtgärder som bör vidtas för att stärka den kommunala kapaciteten:

- kommunal samverkan
- kommunsammanläggningar
- förändrade uppgifter
- en asymmetrisk ansvarsfördelning
- samt andra tänkbara åtgärder

Sammanfattande synpunkter

Region Västerbotten synpunkter på utredningens redovisning av bedömningar och förslag avseende direktiven övergripande inriktning.

Kommunal samverkan

Region Västerbotten anser att olika samverkanslösningar kan skapa bättre förutsättningar för kommunerna att hantera sitt uppdrag att ge invånarna god service och välfärd i vid mening. I Västerbottens län med dess särskilda geografiska förutsättningar har de geografiska avstånden och bosättningsmönstren en stor betydelse för vilka möjligheterna är att nå kostnadseffektiva lösningar genom samverkan. Detta då nästa all primärkommunal verksamhet bedrivs lokalt. Samtidigt kan vissa arbetsuppgifter av administrativ karaktär eller med stort behov av särskild kompetens vara lämpliga för samverkan mellan primärkommuner och i vissa fall även med regionerna genom de möjligheter digitaliseringen medger.

Region Västerbotten

Regionens hus, Köksvägen 11, 901 89 Umeå
Telefon: 090-785 00 00, telefax: 090-13 68 82
E-post: regionen@regionvasterbotten.se Org.nr: 232100-0222
VAT-nr: SE232100022201 Bankgiro 5728-3061

2020-10-13

Ur demokratisynpunkt kan det finnas en del nackdelar med kommunal samverkan. Det kan då handla om att den enskilda kommunen riskerar att tappa kontroll och därmed rådighet över den aktuella verksamheten. Situationen kan också bli mer komplex för både väljare och förtroendevalda och mindre partier kan få svårt att bli representerade i de särskilda samverkansorgan som byggs upp. Väljarnas möjlighet till ansvarsutkrävande är en annan faktor som kan försvåras.

Utredningen berör i viss mån området samverkan mellan kommun/er och region. Region Västerbotten vill särskilt lyfta kopplingen till utredningen om god och nära vård, där ett ömsesidigt beroende mellan kommun och region belyses i syfte att utveckla framtidens vård och omsorg. Robusta samverkanslösningar mellan region och kommun är en förutsättning för den nära vården.

De ekonomiska vinsterna av samverkan, och också frånvaron av den, ses som en anledning till att samverkan inte blir djupgående och långsiktig. Det är därför väsentligt att förutom det organisatoriska perspektivet, även mäta kvaliteten på utfallet av samverkan. Om värdet hos invånaren ökat, så har samverkan gett ett högre resultat trots att det inte gett ekonomiska fördelar hos huvudmännen. En sömlös vård och omsorg kan tas som exempel, där individen i bästa fall inte har vetskap om vilken huvudman som utför vården i hemmet.

Sammanfattningsvis anser Region Västerbotten att det organisatoriska perspektivet av samverkan är viktigt ur kommunalt perspektiv, och skulle kunna kompletteras med befolkningens perspektiv på utfallet av samverkan för att värdera kvaliteten på tjänsten.

Kommunsammanslagningar

Region Västerbotten anser att frågan om kommunsammanslagningar är mycket komplex. Det kan till synes finnas stora vinster med sammanläggningar eftersom detta skulle kunna medge större tillgång till kompetens som är viktig för att kunna skapa förutsättningar att uppfylla de krav som både medborgarna och staten förväntar sig. Samtidigt finns det i Västerbottens län en historisk lärdom om att tvångsmässiga sammanläggningar har lett till så pass negativa erfarenheter att dessa har behövt korrigeras genom återuppdelningar.

Erfarenheterna är att sammanläggningar av ytmässigt stora men befolkningsmässigt små kommuner ger generellt mycket små administrativa vinster i förhållande till de negativa aspekterna rörande demokrati. Detta då den egentliga verksamheten i många fall behöver finnas i hela kommunen en sammanläggning minskar inte detta behov och därmed inte heller kostnaderna för verksamheten.

Region Västerbotten anser sammanfattningsvis att eventuella kommunsammanslagningar måste vila på frivillighetens grund. Staten bör därför rikta sitt fokus mot att skapa flexibilitet, förändra hindrande regelverk där samverkan kan vara positiv, stimulera kompetensförsörjning och framför allt ge även mindre kommuner ekonomiskt rimliga resurser för att kunna upprätthålla en god välfärd och service för sina invånare.

Förändrade uppgifter

Utredningen begränsades av direktiven i fråga om förändringar i huvudmannaskap genom att där uttryckligt angavs att några konkreta förslag inte skulle lämnas.

2020-10-13

Utredningen för därför endast principiella resonemang och lyfter exempel från specifika verksamhetsområden, vilket illustrerar att det eventuellt skulle kunna vara lämpligt att överväga en förändring av ansvarsfördelningen. Region Västerbotten välkomnar en utveckling av dessa resonemang. I ett sådant fortsatt utredningsarbete bör aktuella statliga utredningar som förhåller sig till och diskuterar ansvarsfördelningen mellan stat, region och kommun beaktas. Där bör inriktningen vara att eventuella justeringar i ansvarsfördelning ska kunna ske i båda riktningar och självfallet även måste även behovet av ekonomiska resurser för insatserna beaktas.

En asymmetrisk ansvarsfördelning

De svenska kommunerna har i huvudsak samma uppgifter och följer samma lagstiftning. Det vill säga att ansvarsfördelningen är symmetrisk. En asymmetrisk modell skulle innebära att det skapas två typer av kommuner, A- och B-kommuner, där B-kommunerna skulle få mindre omfattande ansvarsområden än A-kommunerna.

Utredningen har konstaterat att en asymmetrisk modell skulle få negativa konsekvenser för lokaldemokratien. Detta då medborgarnas möjligheter till ansvarsutkrävande sätts ur spel. Utredningen menar också att man inte ser att en asymmetrisk lösning i sig stärker kommunernas drifts- och utvecklingskapacitet. Utredningens sammanfattande slutsats är att en asymmetrisk lösning inte utgör någon lämplig kapacitetsstärkande åtgärd. Region Västerbotten delar denna bedömning.

Preciserade synpunkter

Kapitel 20 Utredningens förslag och bedömningar

20.1 Strukturella åtgärder

Utredningens bedömning: Samverkan mellan kommuner skapar förutsättningar för stärkt driftskapacitet i kommunerna. En mer strategisk samverkan bör dock utvecklas för att större effekter på kommunernas kapacitet ska erhållas. Sammanläggningar av kommuner kan stärka både kommunernas drifts- och utvecklingskapacitet. Utvecklingen i ett framtidsperspektiv pekar på ett behov av förändringar i kommunstrukturen för att värna den decentraliserade samhällsmodellen. En förutsättning för kommunsammanläggningar är att de bygger på frivillighet. Staten bör främja en utveckling som leder till att kommuner utvecklar mer strategisk samverkan eller genomför frivilliga kommunsammanläggningar.

Region Västerbotten delar utredningen slutsats att samverkan är viktig för kommunerna och att denna för utvecklas. I Västerbottens län har också kommunerna på olika sätt utvecklat former för samverkan inom framför allt vatten och avlopp, räddningstjänst. Att staten på olika sätt stimulerar till utvecklad strategisk samverkan är både rimligt och positiv. Därvidlag bör också regelsystem förändras så att vissa kommunala insatser, till exempel bredbandsutbyggnad inte hindras av att en kommun inte kan erbjuda tjänster till fastigheter som finns nära ett utbyggnadsområde, men på fel sida kommungränsen.

Region Västerbotten menar att i den mån en eller flera kommuner önskar ett samgående måste detta bygga på frivillighet, vilket också varit en utgångspunkt i

2020-10-13

direktiven för utredningen. Länet har negativa erfarenheter från de tvångsmässiga kommunsammanslagningarna som skedde vid förra kommunreformen och som också korrigerades genom återuppdelningar till de ursprungliga kommunerna.

20.1.1 Stöd och incitament för strategisk samverkan och frivillig sammanläggning av kommuner

Utredningens förslag: Ett statsbidrag införs för kommuner som vill bedriva utvecklingsarbete inriktat på att åstadkomma en mer strategisk samverkan eller en frivillig sammanläggning. Statsbidraget får användas till kostnader för utvecklingsarbete som bedrivs av två eller fler kommuner tillsammans. Kommundelelegationen (se avsnitt 20.1.3) ges i uppdrag att föreslå den närmare utformningen av statsbidraget. I uppdraget ingår även att handlägga ansökningar om statsbidraget, främja erfarenhetsutbyte mellan kommuner som får statsbidraget samt följa upp och utvärdera kommunernas arbete med utveckling av en strategisk samverkan och arbete inriktat på frivillig sammanläggning

Region Västerbotten vill återigen poängtera att utredningens direktiv är tydliga att frågan om eventuella sammanläggningar av kommuner ska bygga på frivillighet. Att staten med tvång slår samman kommuner mot invånarnas vilja riskerar att skapa betydligt större problem än de fördelar. I Västerbottens län finns ett flertal exempel på tvångsmässiga sammanslagningar som lett till så stora problem att återuppdelningar av kommuner har varit nödvändiga. Statens fokus bör därför ligga på andra åtgärder för att skapa rimliga förutsättningar för kommunerna att hantera olika uppgifter när det gäller såväl kapacitet som ekonomiska förutsättningar.

Region Västerbotten tillstyrker förslaget att införa ett statsbidrag för de kommuner som vill fördjupa en strategisk samverkan. Ett sådant statsbidrag torde kunna få störst betydelse för länets mindre kommuner, framför allt i inlandet. Där finns idag en fungerande samverkan inom 10-kommungruppen, som även omfattar kommuner utanför länet. Det innebär att ett statsbidrag bör vara utformat så att det utöver direkt stöd till enskilda kommuner även tillåter insatser för fördjupad samverkan mellan kommuner över länsgränser.

I Västerbottens län sker idag en samverkan – både som permanent verksamhet och i projektform, mellan ett antal kommuner samt mellan kommuner och regionen. Exempel på detta är hälso- och sjukvård på primärnivå, vatten- och avlopp, avfall, räddningstjänst, plan- och byggverksamhet. Region Västerbotten vill påpeka att även om det finns många positiva aspekter rörande samverkan, kan det samtidigt också finnas risker med samverkan.

Det kan bli svårt att hantera ansvarsutkrävande och att det blir oklart med vem som har det slutliga ansvaret för att kärnverksamheter hanteras, finansieras och genomförs på ett ändamålsenligt sätt. Det är därför viktig att i de fall inte samverkan fungerar klara ut vilken part som äger ansvaret och att det skapas en tydlig bild över de olika samverkansformer som ingåtts mellan kommuner och regioner i såväl små som stora frågor.

Nyligen har också ett Vinnovafinansierat projekt i ett partnerskap mellan Region Västerbotten och Umeå universitet genomförts avseende socialtjänstens individ- och familjeomsorgen (IFO) i glesbygdskommuner, där två viktiga teman framträtt. Det ena är vikten av gemensam och samordnad kunskaps- och kompetensutveckling och det andra är behovet av samverkan mellan kommunernas IFO. Projektet har pekat på möjligheten av regional specialisering för att ta tillvara socialarbetarnas

2020-10-13

samlade kompetens samt en potentiell möjlighet att utveckla stöd via en digital plattform.

Utredningens förslag: Staten tar över skulder från kommuner som frivilligt genomför kommunsammanläggningar. De skulder som kan tas över av staten är:

- långfristiga skulder till bank- och kreditinstitut
- avsättningar för pensionsförpliktelser och pensionsförpliktelser som enligt lagen (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning, ska redovisas som ansvarsförbindelser.

Regeringen tillsätter en utredning som analyserar de närmare tekniska och juridiska aspekterna av förslaget och tar fram ett mer detaljerat förslag.

Region Västerbotten avstyrker förslaget då det upplevs som dels mycket oklart vilka de ekonomiska fördelarna skulle vara samt att det sannolikt skulle få marginell betydelse för de minsta kommunerna som generellt är mindre skuldyngda än större kommuner.

20.1.2 Försöksverksamhet

Utredningens förslag: Regeringen initierar en försöksverksamhet där kommuner får ges undantag från bestämmelser i lag, förordning eller myndighetsföreskrift.

Försöksverksamheten ska syfta till att pröva sätt att stärka kommuners kapacitet, möjliggöra anpassning av verksamhet till lokala förhållanden eller minska statliga regleringar. Försöken får avse strukturförändring eller verksamhetsutveckling.

Kommundelegationen (se avsnitt 20.1.3) ges i uppdrag att ta fram ett förslag om den närmare utformningen av försöksverksamheten. Kommundelegationen ska också ges i uppdrag att bereda ansökningar om försöksverksamhet, samt att följa och utvärdera försöken.

Region Västerbotten tillstyrker förslaget att regeringen initierar en försöksverksamhet. Denna bör ha en flexibel utformning som är öppen för de olikheter som finns bland landets kommuner. En sådan öppenhet skulle kunna leda till innovativa lösningar avseende till exempel metodutveckling, digitalisering och automatisering i kommunala processer. Regionernas roll bör också beaktas med utgångspunkten att samverka med kommunerna och den regionala nivån ska underlättas. Det finns skäl att inte fördröja processen genom att hänskjuta frågan till den föreslagna Kommundelegationen. Regeringen bör redan idag ha tillräckligt med underlag för att via Regeringskansliet utforma regelverket för försöksverksamheten.

20.1.3 Former för stöd och analys för att stärka kommunernas kapacitet

En kommundelation inrättas

Utredningens förslag: En kommundelation inrättas inom Regeringskansliet. Kommundelegationen och landshövdingarna ges i uppdrag att föra en dialog med kommuner om kapacitetsstärkande åtgärder, särskilt om strategisk samverkan och frivilliga sammanläggningar.

Kommundelegationen ges dessutom i uppdrag att:

- förvalta bidraget till utveckling av strategisk samverkan och arbete inriktat mot frivilliga sammanläggningar (se avsnitt 20.1.1),

2020-10-13

– sköta uppdraget om försöksverksamhet (se avsnitt 20.1.2), samt
– identifiera behov av studier om kapacitetsstärkande åtgärder för kommuner och ge forskare i uppdrag att genomföra sådana studier.

Region Västerbotten är tveksam till inrättandet av en kommundellegation som tillsammans med de av staten utsedda landshövdingar skulle föra dialog med kommunerna. Särskilt mot bakgrunden att förslaget exkluderar regionerna, som har såväl det övergripande ansvaret för regionala utvecklingsfrågor som för hälso- och sjukvården i respektive län. Detta är i sig ett signum för utredningen att regionerna betydelse för att stärka den kommunala kapaciteten i stort sett negligeras. En eventuell Kommundellegation bör därför få i uppdrag att tydligt beskriva och inkludera regionerna och deras roll för stärkt kommunal kapacitet. Den bör vara inriktad på förnyelse, innovation och försöksverksamhet utan något särskilt fokus på kommunsammanläggningar.

Kunskapsutveckling och analys

Utredningens förslag: Statskontoret ges i uppdrag att följa och analysera övergripande frågor som är av väsentlig betydelse för kommunernas utveckling. I uppdraget ingår att identifiera och belysa behov av åtgärder vad gäller effektivisering samt strukturförändringar för kommunerna med hänsyn till utvecklingen inom kommunsektorn och dess omvärld. Uppdraget syftar till att öka kunskapen om kommunernas förutsättningar och utvecklingsbehov

Region Västerbotten tillstyrker förslaget.

Mätning av kvalitet i kommunernas verksamhet

Utredningens förslag: Regeringen tar initiativ till att Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA) får i uppdrag att

- i samverkan med statliga myndigheter som på nationell nivå utövar tillsyn, utveckla statistik som mäter kvalitet i kommunernas verksamheter, och
- verka för att statliga myndigheter som på nationell nivå utövar tillsyn redovisar statistik på kommun- och kommunkategorinivå.

Region Västerbotten tillstyrker förslaget.

20.2 Statens åtaganden och statlig närvaro i hela landet

Utredningens bedömning: Att staten sköter sina åtaganden har avgörande betydelse för att kommunerna ska ha tillräcklig kapacitet att utföra sitt uppdrag. Det handlar om att staten finansierar och utför de uppgifter den ansvarar för, och att staten följer finansieringsprincipen. Att staten på olika sätt är närvarande i kommunerna har dessutom avgörande betydelse för den lokala attraktiviteten och för företag och invånare.

Regeringen bör ta ett tydligt ansvar för statens åtaganden i kommunerna och utveckla det arbete som påbörjats med att garantera statlig närvaro i hela landet.

2020-10-13

Region Västerbotten delar utredningen bedömning att staten behöver vara närvarande i hela landet och i samtliga kommuner. Under de senaste decennierna har utvecklingen tyvärr visat på en helt annan utvecklingstendens, där olika statliga organ tvärt om minskat eller dragit sig tillbaka från ett antal kommuner. Statens närvaro har, utöver den faktiska betydelsen av tillgänglighet för medborgarna för olika tjänster, även en positiv betydelse för att kommunerna ska kunna erbjuda en diversifierad arbetsmarknad. Detta kan i sig har stor betydelse när en kommun vill rekrytera strategisk personal, som inte sällan innebär behov av arbetstillfälle för medföljande när personen i fråga behöver flytta till den rekryterande kommunen.

Staten har också ett stort ansvar för att regionerna och länen ska ha de fysiska möjligheterna till bättre samverkan. Det statliga vägnätet är för stora delar av Västerbottens län en helt avgörande förutsättning för att uppnå ett bra samspel mellan länets kommuner och deras olika aktörerna. Detta oavsett om det handlar om privat bilresande eller kollektiva trafikresor med buss. Kommunernas och även näringslivets kompetensförsörjning gynnas av goda pendlingsmöjligheter med rimliga tidsavstånd. Staten har ett särskilt ansvar att säkerställa resurserna för drift och underhåll för länets statliga vägnät i sin helhet och även tillgodose behovet av investeringsmedel för hastighetshöjande mitträckesåtgärder där trafikflödena motiverat Trafikverket att sänka hastigheterna på strategiska pendlingsstråk.

20.3 Kommunernas ekonomi

20.3.1 En statsbidragsprincip

Utredningens förslag: Regeringen lägger fram ett förslag om godkännande av en statsbidragsprincip till riksdagen. Principen ger vägledning vid överväganden om att tillskapa riktade statsbidrag, samt vid utformning och hantering av sådana bidrag. Den tillämpas inte på kostnadsersättningar.

Principen innebär följande:

- Staten ska primärt överväga att använda andra sätt än riktade statsbidrag när den vill styra hur kommunerna bedriver en verksamhet.
- Om riktade statsbidrag beslutas ska de om möjligt och lämpligt klustras (grupperas) inom olika kommunala verksamhetsområden.
- Riktade statsbidrag som inte har klustrats ska i regel vara tidsbegränsade så att de kan betalas ut under högst två år. Om riktade statsbidrag är tänkta att betalas ut under längre tid än två år ska medlen efter två år överföras till generella statsbidrag. Det ska finnas möjlighet till undantag från tvåårsregeln om det finns särskilda skäl.
- Ett riktat statsbidrag ska vara av en sådan storlek att en enskild kommun rimligen ska kunna finansiera en insats av någon betydelse för den, även med beaktande av administrativa kostnader för att söka och avrapportera bidraget.

Region Västerbotten ser mycket positivt på förslaget och tillstyrker detta. Det kan bidra till att lösa den problematik som finns med de idag många riktade statsbidragen. Den föreslagna principen kan skapa en grund för kommunerna att nyttja statsbidragen på ett för den enskilda kommunen mest effektiva sättet.

20.3.2 Kommunalekonomisk utjämning

En bred översyn

2020-10-13

Utredningens förslag: Regeringen tillsätter en utredning med uppdrag att genomföra en bred översyn av det kommunalekonomiska utjämningsystemet, inklusive strukturbidraget. Syftet med översynen är att säkerställa att utjämningsystemet i tillräcklig grad kan ge kommunerna likvärdiga ekonomiska förutsättningar att kunna tillhandahålla sina invånare service oberoende av skattekraft och opåverkbara strukturellt betingade kostnader.

I uppdraget ska ingå att dels analysera om staten bör ta ett ökat finansiellt ansvar i utjämningsystemet när behovet av omfördelning mellan kommuner tilltar, dels vid behov lämna förslag på ändrad finansiering. Översynen ska också omfatta en kartläggning av faktorer inom utjämningsystemet som kan utgöra större hinder för sammanläggningar av kommuner, och vid behov ska förslag lämnas på hur dessa hinder kan undanröjas.

Utredningens bedömning: Regeringen bör överväga om det ska anges särskilt i utredningens direktiv att den ska undersöka om det finns tillväxthämmande incitament inom utjämningsystemet. Regeringen bör också överväga om även utjämnningen av kostnader för stöd och service till vissa funktionshindrade ska ses över.

Regeringen bör vidare överväga andra åtgärder efter att översynen med tillhörande förslag har genomförts, om det kommunalekonomiska utjämningsystemet fortfarande inte i tillräcklig grad skapar likvärdiga ekonomiska förutsättningar för kommunerna. En sådan åtgärd kan vara att införa ett särskilt statsbidrag som kommuner med höga skattesatser kan ansöka om för att kunna sänka sin skattesats.

Region Västerbotten ställer sig positivt till att genomföra en bred översyn av det kommunalekonomiska systemet. Det är också rimligt att, utöver en analys om huruvida faktorer kan vara hindrande för kommunsammanslagningar, även översynen även omfattar en analys avseende statsbidragssystemet utformas så att det stimulerar samverkan mellan kommuner. Region Västerbotten anser att förslaget att högskattekommuner ska kunna ansöka om ett bidrag för att sänka sin skattesats är svårt att ta konkret ställning till i nuläget. Region Västerbotten föreslår därför att regeringen utreder hur systemet kan förbättras utifrån de behov och särskilda utmaningar som kommunerna måste hantera.

Region Västerbotten vill lyfta upp den utmaning som särskilt mindre kommuner möter när det gäller finansieringen av nödvändig infrastruktur. Kostnaderna för grundläggande teknisk infrastruktur är någorlunda likartad, medan betalningsförmågan kan vara mycket begränsad för framför allt ytmässigt stora kommuner med liten befolkning. Anläggningar som skapar attraktivitet för kommunerna invånare, till exempel skolor, simhallar, sporthallar och ridhus har stor betydelse för att hantera kompetensförsörjningen, men är oerhört dyra i förhållande till de mindre kommunernas befolkningsstorlek. Om med stora geografiska avstånd är det mycket dyrt eller komplicerat att nyttja tillgängliga anläggningar i andra kommuner. Staten bör därför se över hur statsbidragssystemet kan hantera denna problematik.

Löpande förvaltning och uppföljning av det kommunalekonomiska utjämningsystemet

Utredningens förslag: Regeringen tillser att det sker en löpande förvaltning och uppföljning av det kommunalekonomiska utjämningsystemet.

2020-10-13

Regeringen ger Tillväxtverket i uppdrag att förvalta och utveckla applikationen *Struktur* som utvecklats för att beräkna merkostnader för gles bebyggelsestruktur.

Region Västerbotten ser det som självklart att det sker en fortlöpande uppföljning av det kommunalekonomiska utjämningsystemet. Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, har vid olika tillfällen framfört ett förslag att finansdepartementet bör bilda ett nätverk mellan SCB och Sveriges Kommuner och Regioner. Region Västerbotten anser att det föreslagna nätverket bör upprättas.

Region Västerbotten tillstyrker samtidigt förslaget att ge Tillväxtverket ett uppdrag att förvalta och utveckla en applikation som beräknar merkostnader för gles bebyggelsestruktur. Resultat från Tillväxtverket kan bör kunna utgöra ett värdefullt kunskapsunderlag för ett nätverk mellan SCB och SKR.

20.4 Kommunernas kompetensförsörjning

20.4.1 Underlätta kommunernas personalrekrytering

Utredningens bedömning: Regeringen bör ta initiativ till generella åtgärder på nationell nivå som bidrar till rekryteringen till tjänster inom kommunernas verksamhetsområden. Åtgärderna bör syfta till att höja sysselsättningsgraden och arbetskraftsdeltagandet i befolkningen, särskilt bland utrikes födda.

Region Västerbotten instämmer i utredningens bedömning. Det är också viktigt att staten ser regionerna som viktiga partners i framtagandet av de åtgärder som kan underlätta kommunernas rekrytering. På så sätt kan åtgärderna lättare anpassas till de olika förutsättningar som kan finnas både i olika delar av landet, men även inom de olika länen.

20.4.2 Nedskrivning av studieskulder

Utredningens förslag: Regeringen tar initiativ till att utreda möjligheten att minska studieskulder som administreras av Centrala studiestödsnämnden (CSN) och som avser studier som ingår i en utfärdad akademisk examen, för personer som är bosatta och yrkesverksamma i kommuner med särskilt stora utmaningar gällande kompetensförsörjning.

Region Västerbotten tillstyrker utredningens förslag att utreda möjligheten att nedskriva studieskulder. Det kan vara en väsentlig faktor för möjligheten att rekrytera strategiska kompetenser i de kommuner som idag har svårigheter att locka personer med akademisk examen. Region Västerbotten vill samtidigt påpeka att staten har ett ansvar för att högre utbildning ska finnas i hela landet och att dessa också dessa med fördel bör söka lösningar som innebär att även de mindre kommunerna får tillgång till högre grund- och vidareutbildning inom rimliga geografiska avstånd.

20.5 Kommunernas digitaliseringsarbete

20.5.1 Förvaltningsgemensam infrastruktur för grunddata och informationsutbyte

2020-10-13

Utredningens bedömning: Staten bör ta ett långsiktigt ansvar för att etablera en över tid hållbar förvaltningsgemensam infrastruktur för grunddata och informationsutbyte som kommunerna kan ansluta sig till. För att uppnå full effekt av den förvaltningsgemensamma infrastrukturen krävs att även statliga och regionala aktörer ansluter sig.

Region Västerbotten tillstyrker utredningens bedömning att staten bör ta ett starkare ansvar för att säkra infrastruktur och tillgänglighet att digitala grunddata samt att det krävs en samverkan mellan statliga och regionala aktörer. Det finns också skäl att lyfta fram att för att detta ska kunna ske på ett tillräckligt kraftfullt sätt behöver staten tillföra tillräckliga ekonomiska resurser. I detta bör även beaktas det stora behovet av att möjliggöra digital kommunikation och delande av data mellan regioner och kommuner inom vård och omsorg. Samtidigt kan konstateras att det redan finns ett uppdrag med likartad inriktning som ligger på Myndigheten för digital förvaltning, DIGG.

Region Västerbotten anser att också bör övervägas särskilda stimulansåtgärder för de kommuner som tydligt arbetar med verksamhetsutveckling med hjälp av digitalisering.

Region Västerbotten anser samtidigt att finns en risk att sätta för stor tilltro till digitalisering som universallösning på alla utmaningar. Teknisklösningar får inte vara ett steg i att flytta viktiga arbeten och bli ännu ett exempel på urbaniseringsdrivande strukturer. För många verksamheter behövs också lokalkännedom, lokal förankring och förtroende för att på ett bra sätt kunna leverera olika tjänster.

20.5.2 Rättsligt beredningsorgan

Utredningens förslag: Regeringen tillsätter ett rättsligt beredningsorgan inom kommittéväsendet som får i uppdrag att löpande ta fram beredningsunderlag för att anpassa gällande rätt så att den möjliggör accelererad digitalisering och förbättrad digital informationsförsörjning i kommunerna.

Region Västerbotten tillstyrker förslaget.

20.5.3 Stöd för kommunernas digitaliseringsarbete

Utredningens bedömning: DIGG bör ges i uppdrag att stödja kommunernas digitaliseringsarbete.

Region Västerbotten konstaterar att Myndigheten för digital förvaltning, DIGG, till stor del redan har detta uppdrag. Det är därvidlag väsentligt att det görs en avstämning av att tillräckliga resurser förs till myndigheten för att denna ska kunna genomföra uppdraget på ett bra sätt.

20.6 Övriga förslag och bedömningar

20.6.1 Kommunernas klimat- och hållbarhetsarbete

Utredningens bedömning: Staten bör vidta åtgärder för att förenkla för kommunerna att ta del av de planeringsunderlag från statliga myndigheter som behövs för att

2020-10-13

kommunerna i deras arbete med översiktsplaner ska kunna bedöma risker på grund av klimatförändringar. Planeringsunderlagen bör tillhandahållas utan kostnad för kommunerna. Regeringen bör ta initiativ till särskilda utbildnings- och kompetensförsörjningsinsatser för kommunerna för att stödja arbetet med frågor som rör klimat och miljö samt genomförandet av Agenda 2030.

Region Västerbotten tillstyrker utredningens förslag. Kommuner och regioner är en viktig aktör i och behöver bättre förutsättningar för att kunna bidra till målet att växthusgasutsläpp från inrikes transporter ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med år 2010. Alla län behöver minska sina utsläpp från transportsektorn med stora andelar. Delat resande i fordon med god kapacitet, kommer vara viktigt för ett klimat- och miljövänligt persontrafiksystem även givet utvecklingen inom fordonsteknik och mobilitet som tjänst. Det är kommuner och regioner som till största delen finansierar trafikeringen av och en stor del av infrastrukturen för den allmänna kollektivtrafiken. Kommuners och regioners ekonomiska förutsättningar medger inte trafikutbyggnad och andra Steg 1- och 2-åtgärder i den omfattning som krävs för 70 %-målet. Staten kan undersöka åtgärder som inte i grunden ändrar på förhållandet att kommuner och regioner ansvarar för den regionala kollektivtrafiken.

En möjlig åtgärd är justeringar i regeringens styrning av statliga myndigheter som utlyser medel till utvecklingsprojekt, forskning och klimatinsatser. Sådana medel behöver kunna beviljas till insatser som utvecklar, testar och bygger upp resandeunderlag för nya trafikeringssupplägg i kollektivtrafiken, även sådana som nyttjar befintlig infrastruktur och därmed inte kräver investeringar i fysisk infrastruktur. Resultat från sådan testverksamhet är ett viktigt beslutsunderlag inför trafikomläggningar och utbyggnad i kommuner och regioner.

20.6.2 Samverkan inom verksamhetsområden med betydande investeringsbehov

Utredningens förslag: Regeringen tar initiativ till en utredning om huruvida det finns behov av ändringar i speciallagstiftning om grundläggande infrastruktur, för att underlätta samverkan mellan kommuner.

Region Västerbotten tillstyrker förslaget om en utredning. Däremot delas inte tankarna om att samverkande kommunen ska genomföra kostnadsutjämnningar som innebär att lindra en eller flera av de samverkande kommunernas ekonomiska problem. Detta skulle kunna innebära en hämmande faktor för samverkan. Region Västerbotten anser att det är mycket viktigt att se över lagstiftningen avseende den så kallade lokaliseringsprincipen. Inte minst utbyggnaden av fiberoptiskt bredband hämmas idag då de kommunala stadsnäten är hindrade att ansluta fastigheter som finns belägna i närliggande kommun. Likartad problematik kan gälla annan kommunal infrastruktur, till exempel elnät eller fjärrvärme.

Västerbotten är med sina 13 procent av landets yta ett geografiskt omfattande län. Det finns också stora tillgångar i form av natur, kultur och attraktiva boendemiljöer. Det senare är för många mindre kommuner en väsentlig del för att skapa attraktivitet och därmed ökade rekryteringsmöjligheter av personal. I detta sammanhang är strandskyddsbestämmelserna ett ständigt uppkommande problem. Västerbotten har i förhållande till sin befolkning väldigt mycket strand per invånare och regelverket borde vara bättre anpassat till detta faktum. Senare justeringar av strandskyddsreglerna har till viss del givit ökade möjligheter för kommunerna att bevilja strandskyddsdispens. Samtidigt är regelverket inte anpassat till det faktum att

2020-10-13

det krävs mer möjlighet till flexibilitet och anpassning till de faktiska önskemålen om plats för en kommande etablering. I geografiskt stora kommuner är det helt enkelt inte praktiskt möjligt att via planåtgärder - så kallade LIS-områden - hantera frågan. Region Västerbotten föreslår därför att en kommande översyn av strandskyddsreglerna anpassas till det ovan beskrivna.

20.6.3 Förstärkning av kommunernas planeringsprocesser genom flernivåsamverkan

Utredningens förslag: Regeringen ger Tillväxtverket i uppdrag att i samverkan med Boverket, Trafikverket och regionerna, stödja strategisk planering i kommunerna för hållbar utveckling i alla delar av landet. Syftet är ett förbättrat samspel och samarbete i lokala och regionala planeringsprocesser för att skapa attraktiva platser för medborgare, företagare och besökare.

Region Västerbotten är positiv till förslaget men önskar en ökad tydlighet vad det är för processer som ska stödjas. Där i sammanhanget viktigt att lyfta behovet av att stärka kommunernas möjligheter att delta i processer där flernivåperspektivet är av stor betydelse. I samband med aviserade resurser på EU-nivå som avser såväl åtgärder för åtgärder kopplade till Agenda 2030 samt återställande insatser med anledning av Covid-19, förutsätter Region Västerbotten att dessa på ett konkret och positivt sätt kommer att beröra länets kommuner och region. I de mindre kommunerna kan det inom vissa sakområden vara svårt att avsätta personresurser för att delta i dialoger som rör både nationell, regional och kommunal utveckling. I vissa fall kan det bero på uppfattad brist på relevant kompetens, i andra fall praktiska svårigheter att i konkurrens med andra arbetsuppgifter kunna avsätta tid för delta i olika dialogprocesser kopplat till olika aspekter av övergripande strategisk planering.

20.6.4 Underlätta bostadsbyggande i kommuner med särskilt stora utmaningar

Utredningens bedömning: Regeringen bör vidta åtgärder för att underlätta finansieringen av bostadsbyggande i kommuner där fastigheters låga marknadsvärden negativt påverkar möjligheten att finansiera nybyggnationer. Regeringen bör också underlätta byggandet av bostäder genom förändringar av redovisningsregelverket.

Region Västerbotten instämmer i utredningens bedömning och förslag att regeringen bör vidta åtgärder för att hantera problematiken med differensen i marknadsvärden jämfört med byggkostnader. Redovisningsreglerna för de kommunala bostadsföretagen hämmar utvecklingsmöjligheterna i de kommuner som har en svag utveckling av marknadspriser på fastigheter. Det finns också anledning att på samma sätt se över regelverken för privata fastighetsaktörer, som trots i övrigt goda ekonomiska förutsättningar för verksamheten, kan tvingas till orimligt korta avskrivningstider för genomförda investeringar på grund av en allmän bedömning av den lokala fastighetsmarknadens styrka.

REGION VÄSTERBOTTEN

Peter Olofsson (S)
Regionstyrelsens ordförande

2020-10-13

Kent Ehliasson
Regiondirektör